

IV.

Őszi hála-ünnepen.*)

1.

Mivel fizessek az Urnak minden hozzám való jótéteményiért? — A hálaadásnak poharát felveszem; az Úr nevét segítségül hívom; az én fogadásaimat megadom az Urnak az ő egész népe előtt. (Zsolt. 116.)

A zsoltáriró dalnoknak e szavai ötlenek eszembe, kedves afiai, ez asztalnál e hálaünnepen. Elgondolva azt a titkos erőt, mely őt a halálnak félelmétől megszabadította s mely által élete az enyészet felett győzedelmeskedett; elgondolva azt a gondviselő szeretetet, mely a küzdelmek és bizonytalanságok között felette örködött; elgondolva azt az isteni jószágot, mely őt az élet útain táplálta és fentartotta, — — az öröm és a hit, a bizalom és a lelkesülés érzelmei között kérdi: *Mivel fizessek az Urnak minden hozzám való jótéteményiért?*

És valjon mi, hogyha lefolyt életünkre visszaemlékezünk; hogyha elgondoljuk ama testi és lelki, értelmi és erkölcsi tehetségeket, a melyekkel megáldatánk s a melyeknek működését és magasabb, nemesebb és szentebb irányokban való fejlődését ama végtelen bölcsesség folyton vezette és igazgatta; s ha ez ünnep

---

*) Lásd Unit. Kis Könyvtár IX. füzetét is.

alkalmából elgondoljuk, hogy életünk rövid vagy hosszabb folyamán mindig teljesült a kérés — még ha nem imádkoztunk is, — *add meg a mi mindennapi kenyeriünket*; hogy ha elgondoljuk, hogy a tavasz ez évben is betöltötte ígéreteit, a nyár és ősz megvalósította a kikelet reményeit, mert a vetés után aratás és gyűjtés következett s a föld az egeknek segítségével ismét megadta a gyümölcsseit, — szóval, hogyha elgondoljuk, hogy a Gondviselés ismét áldásokkal koronázta az esztendőt: — — valjon nem méltóan kérdehetjük-e mi is *„mivel fizessünk az Urnak az ő hozzánk való jótéteményiért?”*! — És ha, tovább menve, elgondoljuk az örök Bölcsesség működését az emberiségnek lelki világában; hogyha ez asztalnál annak intését követve, visszaemlékezünk a hit és a vallás, az igazság és a meggyőződés ama hőseire, kik az emberiség lelki életében korszakot alkottak, annak haladását újabb és magasabb irányba terelték, gondolatát, érzelmeit és erkölcsét reformálták, tisztították és nemesítették; hogyha e hősök, e reformátorok, e lelkes proféták között visszaemlékezünk ama legnagyobbra, a Jézusra, a kiben az ember isteniesége megtestesült; a ki az emberi természet mélységéből kiindulva és a gondolat szárnyain e földi légkörből magasan kiemelkedve hirdette az Istent, mint mennyei Atyát s az emberek közti viszonyt, mint testvériséget; ki az összes törvényeket s az erkölcs és vallás összes szabályait befoglalta e két nagy parancsolatba: *Szeressed az Istent teljes szivedből, lelkedből, és szeressed felebarátodat, mint önönmagadat*; a ki e szeretet hatalmát nemcsak hirdette, hanem tényleg élte és bizonyította, mert szétjárt jöttévén, tanítván, gyógyítván, buzdítván és lelkesítvén; a ki a hit, a bizalom, a

szelidség és alázatosság, az önmegtágadás és önfeláldozó-készség erényei gyakorlásában példát adott, és meghagyta, hogy a mint ő cselekedett, mi is aként cselekedjünk; ki ez erényeknek szerzett birtokában méltán elmondható: *én vagyok az életnek ama kenyere, -- a ki én hozzám jő, az meg nem éhezik, és a ki hiszen én bennem, meg nem szomjuhozik soha, — —* szóval, hogyha ez asztalnál visszaemlékezünk Mesterünkre és példányképünkre, a ki — mint ezt a századok bizonyítják — az emberiségnek legnagyobb jótévője volt — — valjon reá emlékezve nem kérdezhetjük-e mi is: *mivel fizessünk az Urnak az ő hozzánk való jótéteményiért?!*

Mivel fizessünk az Urnak? — Övé a mindenség. Ő mindig ad, és a mit ad, azt örökre s feltétlenül adja. Egész működése egy végtelen jótétemény. — A dalnok érezte a feladat nehézségét, a kérdésnek fontosságát: *mivel fizessek az Urnak;* de ihletett lelke meg is adja a találó feleletet: *a hálaadásnak poharát felveszem, az Ur nevét segítségül hívom, az én fogadásaimat megadom az Urnak az ő egész népe előtt.* Költői átérzéssel, profétai mélységgel fejezi ki ez a három mondat a *visszafizetés* amaz egyedüli helyes módját, melyet Isten is elfogad, melyben ő is gyönyörködik. Az egyik a *hálasóhaj*, mely a jótétemény nyérésekor kebelünk-ből önkéntelenül is kitör s Isten felé emelkedik, vagyis az a titkos *öröm*, melytől szívünk zajosabban repes, az arczunk kiderül, szemünk élénkebben ragyog s egész valónk a boldogság gyönyörében fürdik; *az öröm*, mely olykor újjongásban tör ki s a hit és bizalom önérzetes hangján kiált: *megáld minket az Isten, a mi Istenünk!* — — *ez az, a hálaadásnak poharát fölveszem.* — — Aztán jó az imádkozás; nehogy örö-

münk szomorusággá változzék, nehogy a bizalom elbizakodottságba menjen át s így a már megnyert jót valahogyan elveszítsük, jó az ima: az *Ur nevét* — jelenre is jövőre is — *segítségül hívom*. S végül a lelkiismeret szózatára, a mely figyelmeztet, hogy az elnyert és nyerendő javak kötelezettségeket is rónak s hogy azoknak bírására méltók s érdemesek kell hogy legyünk — jó az az elhatározás, hogy kötelességeinket teljesítjük, hivatásunkat betöltjük, s egész életünket — mint Mesterünk — a jónak, a nemesnek, a szentnek és igaznak követésére, és így Isten szolgálatára szenteljük, — ez az — *az én fogadásaimat megadom az Urnak az ő egész népe előtt*.

Igen, afiai! e háromban nyilatkozik a valódi hálaadás, mely Isten előtt is kedves, t. i. a szív tiszta és ártatlan örömében, lelkünk hittel s bizalommal teljes imájában és az akaratnak amaz erős elhatározásában, hogy jövőben — mint Mesterünk — a kötelességek mezején, az élet utain, az isten- és emberszeretet gyakorlásában mind hivebbek, kitartóbbak és lelkesültebbek leszünk. — E gondolatokkal jertek stb.

Őszi hála-ünnepen.

2.

Ha engemet szerettek, az én parancsolatimat megtartjátok. — Ama napok, amaz órák, melyeket a Mester a végső jelenet előtt tanítványai körében töltött, valószínűleg az ő életének legkomolyabb, legfontosabb és legmélységesebb pillanatait alkoták. Nagy szívének tiszta áradata, lelkének fennsége mint egy dicsfény özönlik szét ama beszédeken, melyeket ez órák alatt

tanítványaihoz intézett, és a melyek főleg a János evangéliumában olvashatók. A munkája jövője feletti tünődés és aggodalom, majd az erősödött remény és bizalom, aztán a vigasztalódás és a megnyugvás érzelmei váltakozva vonultak át lelkének hurjain, s meghatón játszák le egy nagy élet utolsó zenéjét. Vajjon az ő két-három éves pályája nyomtalanul tünik-e le az emberiség életén, miként villám a sötét éj borulatán?! Vajjon az ő oly rövid élete csak muló tünemény lesz-e az erkölcs és vallás világának egén, vagy tán egy oly hajnal-csillag, mely egy szebb és tisztább nappal közeledtét jelzi?! Vajjon az eszmék, melyeket hirdetett, az elvek melyekért és melyek szerint élt, hatás nélkül vesznek-e el az önző világ zajában, vagy visszhangra lelnek, rokoneszmékre talál-
nak, hatnak és küzdenek, nemesítnek és boldogítanak?! És, hogy ez utóbbi történjék, hogy az ő emléke a keresztt után is éljen, hogy az ő szelleme a halál után is hasson, éltesse és elevenítsen: vajjon e célból is kiben, miben bizzék?! Tán a népben? Hisz a nép ingatag, változó, és, bár alapjában a jóra fogékony és szive mélyén romlatlan, a nép mégis könnyen félrevezethető; ma hozsánákkal üdvözöl, és holnap már — bár később megbánja — feszítsd-meget kiált. Kiben bizzék tehát a földiek között? — — Csakis tanítványaiban; tanítványaiban, a kik — *habár nem mindnyáján* — *de mégis tiszták valának*. És ez elgondolás, e hit a Mesterre nézve nagy vigasztalás, nagy megnyugtató volt. Igen, mert mily nehéz és csüggesztő lehet a küzdelem, midőn látjuk és érezzük, hogy a világ mind ellenünk, hogy nincs egy pár meghitt lelkünk, kik irántunk érdeklődnek, kik küzdelmünkben részt vesznek, s kik velünk rokonszenveznek!! És mily

nehéz, mily kétségbeejtő lehet a közelgő halál, midőn látjuk és érezzük, hogy mint „dult lant után a megtört zengemény,“ úgy hal el az élet pályája közepén; — midőn látjuk, tudjuk, hogy nincs senki, a ki örökünkbe lépjen, a ki fölvegye a harczot és kivivja eszméink győzelmét; midőn látjuk, tudjuk, hogy a mű, a melyen egész önátadással dolgoztunk, melybe lelkünket és életünket átönteni igyekeztünk: bevégzetlen marad, s csak miként töredék hirdetendi majdan tört szivünk emlékét!!

De a Mester remélhetett, mert bizhatott. Ismerte tanítványai lelkét, szivüknek vonzalmát, akaraterejüket és jellemüket, — s épen ezért bizott bennök. És valjon mire alapította bizalmát? Miből és honnan tudta, hogyha betelik is az irás: „*megverem a pásztort és elszéledeznek a nyájnak juhái*“ (Mát. 26. 31.) — — mégis lesz egy erő, a mely összehozza, lesz egy kapocs, a mely összetartja, lesz egy benső ösztön, a mely őket munkára indítja...!? Valjon az ő tanítói tekintélye, vagy az ő ékesszólásának mindenek által elismert megnyerő és buzdító hatalma leendett-e az erő, mely tanítványait az ő elkezdett munkája folytatására biztatandja?! Nem, — mindezeknél mélységesebb erő, nemesebb hatalom volt az, melyben bizott, melyre hivatkozott. — Ő, a ki oly sokszor járt-kelt a nagy természet mezején, s elmélyedve gyönyörködött annak szépségében, rendjében és összhangjában; ő, a ki ez elmélyedés közben hite erejével, úgy künn mint saját lelke mélyében, olyan gyakran találkozott az Istennel; ő, a ki érezte és hitével látta a Gondviselésnek örök működését, a mely tápláló erőt ad a lehajló kalászosoknak, a mely királyilag öltözteti a mezők liliomait, mely eltartja a lég madarait, mely nem engedi, hogy

az emberi lelkekből csak egy is elveszzen — — ő, ki látta mindezt: látta, tudta azt is, hogy valamint a természetben s a gondviselés útain a legszentebb törvény, úgy az embervilágban is a legmélységesebb s legbiztosabb erő: *a szeretet*. Ez a világegyetem fenntartója, ez a működések alapja, ez az Istenség lényege, ez az emberi sziv geniusza, ez az emberi lélek hatalma. Ebben, csupán ebben bizott, erre hivatkozott a nagy Mester, midőn tanítványainak újra meg újra ismétli: *Ha engem szerettek, az én parancsolatimat megtartjátok*. Ebben bizott, s nem csalódott. A tanítványok, mint tudjuk, folytatták munkáját, fölvevették keresztjét, bebizonyították szeretetöket, megtartották parancsolatait. Igen, mert hisz ez a parancs se volt egyéb, mint *szeretet*. *Szeressed az Istent, teljes szivedből, teljes lelkedből és minden erődből; s szeressed felebarátidat, mint önmagadat*. Ez a törvény összesége és ez a proféták. Ez az igaz vallás, ez az igaz élet. — De e parancs ma is fenn áll, ma is kötelező; a szeretet e vallása ma is igaz, ma is boldogító. — A szeretet e vallását éljétek és hirdessétek, mert ez az az erő, mely megváltja a világot. A szeretet e vallását vigyétek be a nemzetek közzé: — s a gyilkoló harczok helyett a béke fegyvereivel fognak majd küzdeni egymás mellett az egyetemes haladás eszközlésében, a nemes munka versenyében, a tudomány elébbvitelében, az általános emberszeretet ténykedéseiben, mignem eljő s megvalósul e kis földön az Isten országa. Ezt a vallást vigyétek be a nemzetek életébe: s a szolgaság s elnyomatás helyén a szabadság és jogegyenlőség bámulatos nagy művei fognak ékeskedni. Ezt a vallást vigyétek be a felekezetek közzé: és az önkény, az önzés, az előítélet és babona által emelt válaszfalak le fognak omlani, s

a türelmetlenség és gyűlölet helyett a kölcsönös bizalom, nyíltság őszinteség és testvériesség fognak uralkodni, mignem megvalósul az egy akol és egy pásztor magasztos eszméje. Ezt a vallást vigyétek be a társadalomba: és, a világiasság, az önhaszonlesés, az erkölcsi romlottság, a megvetés, a közöny és a gőg helyett a nemeskeblűség, a jószívűség, a nagylelkűség és önfeláldozás erényei fognak szélyel járni, enyhítve a nyomort, segítve a szegényt, gyógyítva a betegeket, fölemelve az elesetteket. Ezt a vallást vigyétek be családi életetekbe: és a tűzhely egy megszentelt oltár leend, melyről a családi jóllét, béke, öröm és megelegedés, mint hálaáldozat száll az egek felé. Ezt a vallást — az isten és emberszeretet vallását — vigyétek be egyéni életetekbe: és szent lesz a kötelesség, édes a munkásság, nyugodt a lelkiismeret, és tiszta a jellem. — Igen, ez asztal arra int, hogy megtartsátok a Mester parancsát, hogy mint tanítványok ápoljátok és gyakoroljátok az ő vallását, mert ez a szeretet vallása, ez a szív és ész vallása, ez a kötelességteljesítés és önfeláldozás vallása, ez a valódi jellem és a valódi élet vallása. — Most pedig jertek és e gondolatok kíséretében járuljunk az emlékezet asztalához, — mindenekelőtt azonban imádkozzunk.

Atyánk, Istenünk! e pillanat szentségében tehozád emeljük szívünket és érzelmeinket az örök szeretet kiapadhatlan forrásához; tehozád emeljük lelkünket és gondolataink az örök bölcsesség s végtelen öntudat kutfejéhez. A te szereteted a hatalom, mely egykor a világokat teremtette és ma is teremti; a te bölcseséged az az erő, mely azokat vezeti és igazgatja; a te

szeregetedből száll alá mireánk az áldás és e földi lét minden ajándéka; a te bölcseségedből jó a sugár, mely életünk ösvényeit feltünteti és megvilágítja. E szeretet, e bölcsesség küld minékünk vezéreket, tanítókat, kik intsenek kötelességeinkre, figyelmeztessenek elhívásunkra s tanítsanak igaz istenismeretre. Ily vezér volt a mi Nagy mesterünk a Jézus is, kinek emlékére a jeleket venni szándékozunk, s ki végrendeletül hagyta a parancsot, hogy a szeretet, az igazság és a szentség utait követve, a miként ő cselekedett, mi is aként cselekedjünk. — Jól érezzük, Atyánk, hogy mily távol maradtunk e vezérünktől, az emberi tökély e példányképétől. — Épen ezért kérünk, erősíts minket a hitben, erősíts a szeretetben, az önmegtagadásban és önfeláldozó készségben, erősíts az erény és igazság gyakorlásában, hogy így Mesterünknek *nyomdokain járva*, hozzád a végtelen tökéletességhez napról-napra közelebb juthassunk, és ezáltal neki méltó tanítványi, tenéked pedig mennyei Atyánknek igaz gyermekid lehessünk most és mindenkoron. Amen.

(Férfiaknak.)

Ez az én parancsolatom: »szeressétek egymást, miként én szerettelek titeket.« Atyánk, ápolj bennünk a szeretet szent érzelmét a te lelked által, s cselekedj, hogy miként a te szt. fiad életét is feláldozta az övéiért, úgy mi is készek legyünk feláldozni összes erőinket, sőt életünket is az igazságért, hitünkért, vallásunkért, hazánkért, nemzetünkért és embertársainkért tudva, hogy a ki így szeret, az viszont szerettetik általa s elveszi jutalmát a te országodban. Amen.

(Nőknek.)

A ki engemet szeret s az én beszédimet megtartja: az én Atyám is szereti azt. E szavakat mondá egykor Jézus a tanítványoknak. Atyánk! ime mi fogadást teszünk, hogy nagy Mesterünkhez ragaszkodva és erényeit követve: az ő beszédeit megtartani igyekezünk. Segélj minket ez igyekezetünkben, s viszonzásul bizonyítsd be rajtunk Atyai szeretetedet áldásaidban, s a saját életünk és szeretteink boldogításában. Amen.

Őszi hála-ünnepen.

3.

(Kibucszás alkalmával.)

Békeséget hagyok néktek, amaz én békémet adom, nem úgy adom, mint e világ adja. (Ne háborodjék meg a ti szívetek és ne féljen. — Elmegyek és megtérek hozzátok.) E szavakat mondá — egyebek közt — a nagy Mester a tanítványoknak, midőn látta, hogy az idő közelg s ő közülök távozni kénytelen. — Mily mélységes nyugodtsága a léleknek rejlik e szavakban! Körülte harcz, zugó szél és vihar, fölkavart hullámok a zajgó tengeren, — és im, az ő szíve csendes, mint völgy ölen mélán pihenő tó. — Az irigység, a sértett önérdek, a gyűlölet és a boszu sötét hatalmai zugva közelednek, még barátai is ellenségekké változnak, — s ő áll, mint tölgy, melynek ágai törhetnek, de törzse nem hajol, mert a gyökerei biztos talajban ágaznak s abból erőt, önfenntartó képességet nyernek. A pályafutásnak rövidsége, a látható siker csekélysége, az elszakított rohamos közeledése mást tán kétségbeejtene, elkeserítene, és hánykodó izgalomba hozna, — de ő

bizva s biztatva szól: *békeséget hagyok néktek, amaz én békémet adom néktek, nem úgy adom, mint e világ adja.*

S valjon mi volt ez a béke? — Az volt az *önérzet* békéje. Az a tudat, hogy kötelességét hűséggel teljesítette; az a tudat, hogy a munkát, melyet Isten reá bízott, az ő akarata szerint bevégezte, hogy isteni elhivatásának magasztosságát felfogta és azt önodaadásal, önfeláldozó készséggel betölteni igyekezett; az a tudat, melylyel elmondhatá, Atyám, a kiket énnékem adtál, azok közül én egyet sem vesztettem el, s ha e perczen nincsenek is ezerek körültem, de van ez a kicsiny sereg, a mely a szent ügyért élni és halni kész; az az elgondolás, hogy bár nagy eredményekre reá nem mutathat, de az emberszivek talajában széthintette a magvakat, az eszméket és elveket, a melyek az idő és a gondviselés törvényei szerint bizonynyal továbbfejlődnek, növekednek, gyümölcsöznek és boldogítanak; az az elgondolás, az az érzet, hogy egész pályafutásán hű maradt amaz elvekhez, melyet első föllépése alkalmával a zsinagógában a proféta könyvéből olvasott: *Az Urnak lelke én rajtam, a miért fölként engemet, hogy a szegényeknek az evangéliumot hirdesse; elküldött engemet, hogy gyógyítsam a töredelmes szivüeket, hogy hirdessek a foglyoknak szabadulást s a vakoknak szemük megnyilását; hogy szabadon bocsássam a letapodtakat, és hirdessek az Ur kedves esztendejét . . .* Mindezeknek tudatából s elgondolásából nemde önként támadhatott s méltán honolt nagy szivében az *önérzet* békéje.

De több is honolt őbenne — s ez volt a *lelkiismeret* békéje. Legyőzni önmagát; uralkodóvá tenni az emberi szenvedélyek s testi indulatok felett a nemesebb lelki elemeket, a földi érdekek felett a

magasabb isteni célokat; kifejteni a jellemet a maga tisztaságában; tántorithatlanul megállani s járni az igazság és feddhetetlenség göröngyös nehéz utain; szóban és cselekedetben a jóság és a szeretet szent törvényeit követni; szem előtt tartani a jelszót, melyet a kísértések pusztáján mondott volt: *távozz tőlem Sátán, mert meg vagyok írva: a te Uradat, Istenedet imádd s egyedül öneki szolgálj!* harczolni a mindennapi önzés és nemtelen szenvedélyek ellen; képmutatók és bűnösök között járni, — s mégis oly életet élni, melyben *bűn nem találtatott*: — — valjon mindez nem bizonyítja-e, hogy benne élt és lakozott a *lelkiismeret békéje*.

Sőt ennél is több volt benne, t. i. a *hálaadás békéje*. Örök derü gyanánt mosolygott az mindig az ő lelke fölött. A visszagondolás s ebben az a tapasztalat, hogy Istenben helyezett hite és bizalma sohasem csalódott, hogy Istennek gondviselő szeretete mindig örködött, mindig jelenvolt s helybehagyta, megszentelte az érzelmet és a gondolatot, a munkát és az életet; az a tapasztalat, hogy imája soh'sem maradt benső válasz nélkül, hanem vigasztalást, erőt és biztatást hozott az egekből: — mindezek hányszor adhatták önkéntelenül is ajkaira e szavakat: *Hálákat adok neked Atyám, hogy engemet meghallgattál!* S valjon lehet-e ennél derültebb és boldogítóbb lelki állapot, van-e ennél szentebb és áldottabb benső nyugalom, mint az önként jövő hálaadás mélységes békéje!?

Ime ez és ilyenszerű béke — az önérzet, a lelkiismeret s ezekből folyólag a hálaadás *békéje* volt az, melyet a nagy Mester a tanítványoknak hagyott és adott — nem ugy mint adja e világ, melynek békéje csak fegyverszünet s mely ha ma ad, holnap vissza-

veszi, — hanem adta, ajánlotta föltétlenül, őszintén, igazán, a mint azt őmaga valójában bírta.

Ezt a békét ohajtanám hagyni, adni, de minden esetre ajánlani nektek, kedves afiai, én is ez alkalommal, midőn ez idő szerint utolszor állok ez asztalnál, hol oly sokszor és bensőiesen találkoztunk, érintkeztünk, hol oly sokszor emelkedtünk, buzdultunk és lelkesültünk.

Ezt a békét hagyom s ohajtom tinéktek — az önérzet, a lelkiismeret s a mi ez ünnepen kiválóan fontos, a hálaadás békéjét. Ki e békét bírja: az áldott, az boldog; mert a békét e világ nem adja, de el sem veheti. — Ez a béke, az Isten békéje, mely végtelen, örök, határtalan.

E gondolatokkal jertek és járuljunk a szeretet s hálaadás asztalához stb.

